

методики изучения музыкального произведения. Ощущение является одним из самых простых познавательных психических процессов. При игре на инструменте любой музыкант независимо от него самого пользуется следующими ощущениями: зрительными, слуховыми, ощущениями прикосновения или тактильными, ощущениями движения, а также различными внутренними ощущениями, которые отвечают за состояние различных органов в т.ч. мышц и тесно связанными с эмоциональными состояниями.

Ключевые слова: психические процессы, чувства, музыкальное произведение, звукоизвлечение, классическая гитара.

SUMMARY

Mosin D. Using mental processes in the aspect of guitar art.

The specific impact of music on a person is examined by such scholars as A. Vyhotsky, O. Kostyuk, V. Medushevsky, B. Nazaykynsky, S. Rappoport and others. They have drawn their attention to the phenomenon of human creativity, which is called artistic way and linked to associative and creative thinking of a person. The essence of the process of artistic and creative thinking formation in teaching guitar to the results of synthetic and imaginative understanding (including art) was organically included into the structure of personality, combined with his own human experience, and transformed his relation to the world. They began to share their "I". The question of the content and orientation of information that activates perception of artistic works in music pedagogy were studied by O. Apraksina, B. Asafiev, N. Hrodzenska, D. Kabalevsky, V. Ostromensky, O. Rostov, V. Shatska etc.).

Based on analysis and understanding of mental processes the sensations and memories were used taking into account the laws of classical mechanics to sound production, subject teaching experience in this area and developed a system of learning to play classical guitar and modern methods of studying music. The feeling is one of the simplest cognitive mental processes. When playing the instrument every musician independently uses one of the following senses: visual, auditory, tactile or sense of touch, sense of movement, and various internal sensations that are responsible for the status of various bodies including muscle and are closely connected to emotional states. All these feelings interact. With different groups of sensations in their interaction with each other operate and develop other important mental processes: perception, representation, memory, imagination, thinking, attention, emotions, etc., which are of great importance in music lessons.

Thus, acceleration of musical and technical development promotes guitarist's competent and rational organization of educational process, allowing systematic approach to the problem of improving the technical skills of students-guitarists necessary for the full development of performance culture and art and creative students' activity. In order to achieve the best results it is necessary that the process of development had systemic and developmental character and creativity.

Key words: mental processes, feelings, music, sound-building, classical guitar.

УДК 613. 97: 159. 955. 378. 17

І. О. Павленко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАДОВОЛЕННЯ ОБРАНОЮ ПРОФЕСІЄЮ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Проблема становлення особистості майбутнього вчителя, розвиток професійно-ціннісних орієнтацій є актуальною та знаходиться під пильною увагою

провідних учених і фахівців із професійної підготовки в педагогічних вищих навчальних закладах. Зважаючи на зазначене, у статті досліджено рівень задоволення обраною професією майбутніх учителів природничих спеціальностей шляхом виміру показника загального індексу задоволення професією, що характеризує емоційне ставлення студентів до навчання, спрямовує їхнє прагнення оволодіти професією, сприяє інформованості про специфіку, сутність обраної професії, зміст діяльності, місце фахівця в ній, дозволяє зрозуміти свої установки щодо професії.

Ключові слова: майбутні вчителі природничих спеціальностей, мотивація, педагогічна діяльність, професійна готовність, професійна підготовка, рівень задоволення обраною професією.

Постановка проблеми. Модернізація освітнього процесу в Україні змінює вимоги до вищої педагогічної освіти. Разом із формуванням професійної компетентності, підготовка майбутнього педагога вимагає створення умов для становлення його як суб'єкта професійної діяльності, розвитку його професійної свідомості, вихованню духовно-моральної особистості. У складних умовах економічного розвитку держави спостерігаються деякі негативні тенденції в соціально-освітньому просторі: катастрофічно знижується мотивація одержання педагогічної вищої освіти, падає престиж професії вчителя. Як наслідок, серед педагогів знижується рівень задоволення обраною професією, її результатами. Саме тому для досягнення оптимального рівня професійної готовності, яка включає в себе набуття майбутніми вчителями природничих спеціальностей спеціальних знань, умінь та навичок предметно-професійної діяльності, необхідно підвищувати у студентів інтерес до обраної професії, формувати позитивну мотивацію до майбутньої педагогічної діяльності, відповідальність за виховання та здоров'я дітей.

Аналіз актуальних досліджень. Серед основних компонентів професійної підготовки молоді на сучасному етапі розвитку освіти в Україні Г. Й. Михайлишин виділяє формування особистості, яка може творчо, свідомо, самостійно визначити мету своєї майбутньої діяльності, здатна до саморегуляції, що забезпечить досягнення цієї мети [4].

Професійно-педагогічна діяльність учителя може бути успішною лише тоді, коли педагог постійно прагне до вдосконалення власної педагогічної майстерності, підвищення професійної кваліфікації, засвоєння нових підходів у досягненні професіоналізму. Це можливо лише за умови виявлення ініціативи у формуванні активної життєвої та професійної позиції. Ініціатива вчителя визначається певними мотивами, зацікавленістю, орієнтацією на ті чи інші цінності. Виходячи з вище окресленого, ми визначили мотиваційно-ціннісний компонент як основний складник професійної готовності до майбутньої педагогічної діяльності [7].

К. Костюченко зазначає, що мотиваційний компонент виконує кілька функцій: стимулюючу, спонукальну, мобілізуючу, діагностичну і є важливо внутрішньою умовою розвитку прагнення студентів до оволодіння

педагогічною професією та стійкого прагнення до постійного самоудосконалення[2].

А. Ільїн пропонує розуміння мотиву як складного інтегрального психологічного утворення, яке стає основою для певних дій, діяльності в цілому, окремих вчинків людини. Аналізуючи різні підходи до розуміння мотиву, він виділяє два основних. Перший розглядається як мотив – «конструктор мислення», другий – як реально існуючий психологічний феномен, що спонукує до дій[1].

Опираючись на теоретичні положення про структурні складові будь-якої діяльності (за О. Леонтьєвим): потреба, мотив, мета, умови досягнення цілі, дії, операції – діяльність завжди спрямована на задоволення потреб людини і базується на певних мотивах людини[3].

Оскільки в контексті нашої проблеми завжди йдеться про особистість, ми поділяємо думку Ю. Романової про те, що професійна діяльність зумовлена такими особистісними детермінантами, як спрямованість, установки, цінності, що є визначальними, значущими в поведінковій стратегії особистості. Саме ці детермінанти впливають на вибір стратегії та засобів продуктивного вирішення завдань, і як наслідок, обумовлюють та активізують педагогічну професійну діяльність [6].

Мотиваційний компонент утворює основу для реалізації інших структурних компонентів професійної готовності, тому що саме він характеризує смислову спрямованість особистості вчителя природничих спеціальностей на професійну діяльність і усвідомлення майбутнім учителем своєї ролі й відповідальності в процесі виховання підростаючого покоління.

Мета статті полягає у визначенні рівня задоволення обраною професією майбутніх учителів природничих спеціальностей, з'ясуванні значення професійно-ціннісних орієнтацій, які забезпечують усвідомлену потребу оволодіння основами майбутньої професійної діяльності й поведінки.

Виклад основного матеріалу. З огляду на зазначене вище, ми вважаємо, що для майбутнього вчителя в контексті готовності до професійно-педагогічної діяльності особливого значення має мотиваційний компонент, саме тому ми вивчили та дослідили рівень задоволення обраною професією майбутніх учителів природничих спеціальностей, який характеризує емоційне ставлення студентів до навчання та спрямовує їхнє прагнення оволодіти професією. Для визначення рівня задоволення ми використали методику, розроблену американськими психологами А. Уєсманом, Д. Ріксомта, Ч. Спілбергером, Ю. Ханіном [55]. Для уточнення емоційного рівня задоволення вибором професії ми використали методику В. Ядова (див. табл. 1).

Дана методика дала нам змогу виміряти загальний індекс задоволення професією. Дані експерименту представлено в таблиці (див. табл. 2).

Коефіцієнт задоволення вибором майбутньої професії ми обчислювали відношенням позитивних відповідей до негативних за формулою 1:

$$KЗ = \frac{K_{\text{поз.оцінок}}}{K_{\text{нег.оцінок}}} \quad (1)$$

де, $KЗ$ – коефіцієнт задоволення;

$K_{\text{поз.оцінок}}$ – кількість позитивних оцінок;

$K_{\text{нег.оцінок}}$ – кількість негативних оцінок.

Таблиця 1

Методика «Самооцінка емоційного стану»

Ви бачите перед собою десять тверджень. Виберіть із переліку ристу, яка найбільш вдало характеризує Ваш теперішній стан.

1. Для мене нема нічого неможливого, зможу зробити все, що захочу.
2. Відчуваю впевненість у собі. Упевнений у своїх діях.
3. Дуже впевнений(а) у власних здібностях і професійних якостях.
4. Відчуваю, що мої здібності достатні та мої перспективи в подальшій професійній діяльності високі.
5. Відчуваю себе професійним.
6. Відчуваю, що мої вміння, здібності та професійні якості, дещо обмежені.
7. Відчуваю себе нездібним(ою), не готовим(ою) до професійної діяльності.
8. Пригнічений(а) своєю слабкістю та недостатньою кількістю здібностей (умінь, знань, навичок).
9. Втомився(лася) від своєї непрофесійності.
10. Переживаю, пригнічений відчуттям слабкості. У мене нічого не виходить у професійному напрямі

Після обчислень $KЗ$ на 1 курсі склав 0,36; на 2 курсі навчання – 0,708; на 3 курсі навчання – 1,3; на 4 курсі навчання – 1,67. Середній показник задоволення професією, яка здобувається, склав 1,095, відповідно $KЗ = 1,095 \geq 1$, що означає, що на таку кількість респондентів, задоволених своїм вибором професії, припадає в середньому менше одного незадоволеного.

Для розширення аспектів дослідження ми ввели коефіцієнт значущості, який показує розподіл голосів за певними критеріями й обчислюється за такою формулою 2:

$$KZ = \frac{K_{\text{поз.оцінок}} - K_{\text{нег.оцінок}}}{K_{\text{рес.}}} \dots\dots\dots (2)$$

де, KZ – коефіцієнт значущості;

$K_{\text{поз.оцінок}}$ – кількість позитивних оцінок;

Кнег.оцінок – кількість негативних оцінок;

Крес. – кількість опитаних респондентів.

Результати обчислень *KZ* представлено в таблиці 1. При чому, чим ближча середня оцінка до +1 чи -1, тим значніше число відповідних характеристик. Зауважимо, що кількість опитаних осіб на першому курсі становить 156 респондентів, на 2 – 144, 3 курсах – 138, на 4 курсі – 106 респондентів (див. табл. 2).

Таблиця 2

Визначення коефіцієнта значущості рівня задоволення майбутніми вчителями природничих спеціальностей вибором професії, у к-сті респондентів (констатувальний експеримент)

(Критерії: задоволений – «+1»; швидше задоволений – «+0,5»; невизначився в рівні задоволення «0»; швидше незадоволений «-1»; незадоволений «-0,5»)

Курс	Критерії					
	+1	+0,5	0	-1	-0,5	K.Z.
I курс	27	18	21	52	38	0,28
II курс	19	25	14	48	38	0,51
III курс	10	47	16	56	9	-0,05
IV курс	8	15	9	39	35	-0,48
Σ рес.	44	105	60	195	120	K.Z.(ср.)= 0,065

Результат проведеного експерименту свідчить про те, що кількість незадоволених респондентів переважає над кількістю респондентів, задоволених обраною професією.

Наступним етапом нашого експериментального дослідження було визначення рівня задоволення обраною професією майбутніх учителів природничих спеціальностей.

З цією метою ми обчислили за формулою 3 індекс задоволення майбутньою професією в експериментальних групах на констатувальному етапі експерименту:

$$I = \frac{\sum qp}{n}, \quad (3)$$

де:

p- варіанта;

q- частота;

n- кількість студентів в групі.

I_{Е-конст.} = -0,48

За результатами таблиці 3 на констатувальному етапі експерименту: задоволені майбутньою професією 42 рес.; швидше задоволені 55 рес.; не визначилося 38 рес.; швидше незадоволені 85 рес.; незадоволені 52 рес. від загальної кількості студентів 1–4 курсів навчання за кожним рівнем задоволення (544 респонденти) (див. табл. 3).

Таблиця 3

Визначення рівня задоволення майбутніми вчителями природничих спеціальностей вибором професії, у к-сті респондентів

(Критерії: задоволений – «+1»; швидше задоволений – «+0,5»; невизначився у рівні задоволення – «0»; швидше незадоволений – й «-1»; незадоволений – «-0,5»)

Рівні задоволення	Етап експерименту	+1	+0,5	0	-1	-0,5
Контрольні групи (к-сть рес.1–4курсів навчання)	Е-конст.	42	55	38	85	52
	Е-форм.	65	88	28	49	42
Експериментальні групи (к-сть рес.1–4 курсів навчання)	Е-конст.	49	65	32	78	48
	Е-форм.	60	85	22	58	47

Оскільки індекс задоволення становить – 0,48, де при техніці обчислення «+1» висловлює максимум задоволення професією, а – максимум незадоволення, то в даному випадку результат уявлення про майбутню професію та задоволення нею є ближчим до негативу.

Коефіцієнт задоволення майбутньою професією в цій самій групі обчислюється співвідношенням позитивних відповідей до негативних:

$$K_{\text{задов. у Е-констант}} = 0,75$$

Оскільки коефіцієнт $0,75 < 1$, це означає, що на таку кількість респондентів, які є задоволеними власним вибором припадає 1 незадоволений респондент.

Що ж стосується ситуації в експериментальній групі формувального експерименту, то вона є такою: задоволений майбутньою професією (+1) – 65 рес., швидше задоволений, ніж незадоволений (+0,5) – 88 рес. Невизначене ставлення (0) – 28 рес., швидше незадоволений, ніж задоволений (-0,5) – 49 рес., незадоволений (-1) – 42 рес. Отже, індекс задоволення в експериментальній групі є таким:

$$I_{\text{Е-форм.}} = 0,4$$

Оскільки I – загальний індекс задоволення в експериментальній групі становить 0,4, де при техніці обчислення «+1» висловлює максимум задоволення професією, а «-1» – максимум незадоволення, то в цьому випадку результат уявлення про майбутню професію та задоволення нею є ближчим до позитивного.

Коефіцієнт задоволення майбутньою професією в цій групі ми обчислимо співвідношенням позитивних відповідей до негативних:

$$K_{\text{задов. у Е форм.}} = 2,24$$

Оскільки коефіцієнт $2,24 > 1$, то це означає, що на таку кількість респондентів, які є задоволеними власним вибором, припадає лише 1 незадоволений.

Для визначення зміни показника індексу задоволення в експериментальних групах констатувального та формувального експериментів скористаємося формулою 4:

$$I_{pq} = \frac{\sum p_2 q_2}{\sum p_1 q_1}, \quad (4)$$

де:

$\sum p_1 q_1$ – результат формувального експерименту;

$\sum p_2 q_2$ – результат констатувального експерименту.

$I_{pq} = 1,49$ рази

Отже, в 1,49 рази покращився показник індексу задоволення в експериментальній групі формувального експерименту порівняно з експериментальною групою констатувального експерименту.

Висновки. Таким чином, запропонована методика визначення рівня задоволення обраною професією допомагає визначити ціннісні орієнтації майбутніх учителів природничих спеціальностей, удосконалити шляхи формування стійкої позитивної мотивації на професійно-педагогічну діяльність, скерувати студентів на опанування системою загальнотеоретичних, спеціальних і методичних знань із подальшим використанням у майбутній педагогічній діяльності.

Перспективи дослідження ми пов'язуємо з поглибленим вивченням механізмів впливу навчально-наукової діяльності студентів на забезпечення стійкої позитивної мотивації на педагогічну діяльність, на подальше коригування процесу професійної підготовки в педагогічному ВНЗ із використанням мотиваційно-ціннісних пріоритетів, тим самим підвищення його ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – Санкт-Петербург : Питер, 2000. – 512 с.
2. Костюченко К. Є. Формування готовності до раціонально-критичного мислення : методичні матеріали до вивчення психол.-пед. дисциплін / К. Є. Костюченко. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – 60 с.
3. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения : в 2-х т. / А. Н. Леонтьев. – Москва : Педагогика, 1983. – Т. 2. – 318 с.
4. Михайлишин Г. Й. Вплив системи виховної роботи на духовний розвиток майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту / Г. Й. Михайлишин // Педагогіка, психологія та мед.-біол. проб. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 10. – С. 42–44.
5. Психологические тесты : в 2 т. / под. ред. А. А. Карелина. – Москва : Владос, 1999. – Т. 1. – 312 с.

6. Саух П. Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас (між негативною креативністю ідей і українською вестернізацією) / П. Ю. Саух // Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси / авт. кол.: В. Г. Кремень, О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех та ін. – Київ, 2011. – 162 с.

7. Троцько А. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : [спец.] 13.00.04 – теорія та методика проф. освіти ; 13.00.01 – теорія та методика навчання та виховання / Г. В. Троцько ; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – Київ, 1997. – 54 с.

РЕЗЮМЕ

Павленко И. А. Методика определения уровня удовлетворения избранной профессией будущих учителей естественных специальностей.

Проблема становления личности будущего учителя, развитие профессионально-ценностных ориентаций является актуальной и находится под пристальным вниманием ведущих ученых и специалистов в профессиональной подготовке педагогических высших учебных заведений. В виду указанного, в статье исследован уровень удовлетворения избранной профессией будущих учителей естественных специальностей путем измерения показателя общего индекса удовлетворения профессией, что характеризует эмоциональное отношение студентов к учебе, их стремление овладеть профессией, способствует информированности о специфике, сущности избранной профессии, содержанию деятельности, месте специалиста в ней, позволяет понять свои установки относительно профессии.

Ключевые слова: *будущие учителя естественных специальностей, мотивация, педагогическая деятельность, профессиональная готовность, профессиональная подготовка, уровень удовлетворения избранной профессией.*

SUMMARU

Pavlenko I. The method of the definition of the level of satisfaction with chosen profession of the future natural sciences teachers.

The problem of becoming the personality of a future teacher, the development of professional orientations is relevant and is under the close attention of prominent researchers and experts of professional training in establishments of higher education.

Professional teaching of a teacher can be successful only when pedagogue is usually aiming at improvement of his pedagogical mastery, increasing the level of his skills, learning new methods to be professional. It is possible only in condition of demonstration of initiative in development of active living and professional line.

Professional teaching is caused by personal features such as focus, purposes, values which are determinant and significant in personal behavior strategy. Just these determinants influence the choice of a strategy and means of productive solution of tasks and in the result, cause and activate professional teaching.

Taking into account the facts mentioned, in the article is studied the level of satisfaction of chosen profession of the future teacher of specialties of natural sciences with the help of measuring of overall index of satisfaction of occupation, which characterizes emotional attitude to studying, directs their aspiration to master the skills.

To enlarge the aspects of the study a figured index of importance, which shows the division of voices on certain criteria in the index of satisfaction, which promotes awareness about specifics, essence of action, the place of a specialist in it, permits to understand one's aims towards job and meet honorably its demands in real life.

Suggested method of determination of the level of satisfaction of chosen occupation helps to define values of future teachers of specialties of natural studies, improve the ways of forming positive motivation towards teaching, direct students to master the system of

general theory, special and methodological knowledge in perspective to use it in future teaching, which provides conscious need in mastering basics of future teaching and behavior.

Prospects of the research are associated with profound studying of mechanisms of the influence of educational-research activity of students on a sustainable positive motivation to pedagogical activity, further correction of the process of training at the pedagogical university using motivational value priorities, thereby increasing its efficiency.

Key words: *future teachers of natural sciences, motivation, pedagogical activity, professional readiness, professional training, level of satisfaction of chosen profession.*